

Posudek oponenta diplomové práce
na

JAN REGNER SJ

Relevance Lonerganovy teorie poznání pro metodu v teologii

Katedra systematické teologie KTF

UK v Praze

Práce z fundamentální teologie

Předložená diplomová práce má celkem 81 tiskových stran. Na jedné straně je potěšitelné, že autor zvolil téma týkající se metody v teologii, na druhé straně je třeba si položit hned v úvodu otázku, zda se nejedná o téma až příliš náročné. Pozitivní je také to, že autor těží ze zahraniční literatury.

Práce je rozčleněna do úvodu (s. 3-5), dvou kapitol a závěru. První kritická poznámka se týká úvodu, který se obvykle nečísluje jako samostatná kapitola. Druhá se týká metody aplikované v dané práci. Nestačí psát o metodě, metodu je také třeba aplikovat. Jakou metodu aplikuje náš autor, toť otázka. Nebylo by lépe prezentovat Lonerganovo myšlení a pak sledovat některé velké teology, nakolik se v jejich dílech Lonerganovy návrhy projevují? Na str. 5 je gramatická chyba (Tajska – správně Thajska).

První kapitola označená jako 2. (s. 6-43) obsahuje prezentaci Lonerganova života a příslušných partií jeho díla. Druhá kapitola označená jako 3. (s. 44-83) pojednává o metodě v teologii opět s ohledem na Lonerganovy přínosy.

Závěr (s. 81-83) bohužel představuje nejslabší část celého elaborátu, protože na otázku implicitně nastolenou v titulu díla zde autor odpovídá vlastně pouze jednou větou. Strana 81 obsahuje jen obecnosti a navíc se zde objevuje celá řada hrubých gramatických chyb (proč se píše „Vrchol“ s velkým počátečním písmenem? Co znamená vazba „pochopit Písmu“? Autor zřejmě míní teologii jako přímé naslouchání Kristu – „Božimu Slovu“. Co znamená věta: „Teologie se rodí snahou o hlubší pochopení pravdám víry“?) To, co se nachází na straně 82 by se pro obecnost informací hodilo spíše do úvodu. Na straně 83 najdeme větu: „Dle mého soudu se jedná o zdařilý pokus...“ Jedná se o subjektivní a ne zcela přesvědčivě prokázané tvrzení.

Nyní podrobněji k první kapitole. Na s. 7-8 se autor zabývá poměrem teologie a přírodních věd. Osobně neznám teologa, který by zastával mínění, že přírodní vědy by neměly být v teologii zohledňovány. Autor však tvrdí, že takových lidí je mnoho. Neměl by to dokumentovat? Pozn. č. 6 je tak zvaná „mrtvá“, odkazuje na díla týkající se případu Galilei bez odkazu na strany či kapitoly. Nemělo být řečeno, že teologie musí brát vážně údaje přírodních věd, ale nemá kompetenci do nich zasahovat? Nesouvisí to také s *Dei verbum* a s otázkou rozsahu neomylnosti Písma? Neovlivnily a neovlivňují přínosy přírodních věd naši hermeneutiku v oblasti četby Písma? Na straně 23 se tvrdí, že termín „Insight“ je obtížně tlumočitelný. Nedomnívám se, že je tomu tak. Sám autor to konec konců dokládá překladem „vhled“. Na straně 26-29 autor prezentuje v deseti bodech Lonerganovo pojetí „vhledu“. U některých bodů schází bibliografická dokumentace. Na straně 37 a dále se setkáváme s nástinem „metodologie přírodních věd“, která je z hlediska dnešní filosofie vědy překonaná. Tvrzení: „Tyto vědy vycházejí ze zkušenosti, z empirie, pozorovaná data se snaží nejprve popsat a následně jim porozumět“ je velmi jednostranné a poněkud sporné. Mohu poskytnout celou řadu příkladů, kdy vědecký pokrok v přírodních vědách šel poněkud jinou cestou. I

v přírodních vědách se prolíná dedukce s indukcí. Není snad už výběr pozorovaných jevů a jejich individuace indukcí? Nejsou měřicí přístroje a námi stanovené jednotky projevem předporozumění a předběžné interpretace? Věda prostě nestojí na skále pokusu, jak výtečně tvrdí jeden světoznámý filosof vědy.

Nyní ke druhé kapitole. Jestliže autor zmiňuje Rahnera a Congara, proč se v poznámkách na straně 45 odkazuje na dílo W. Granata? To, co následuje na stranách 46 a 47 patří spíše do úvodu. Jestliže autor kritizuje, měl by uvést jméno autora. Svá ostře kritická tvrzení nedokazuje, což je metodologicky nepřipustné. Mluvení o „vytlačování teologie na okraj světa vědy“ je složitým jevem, který nelze přičítat za vinu pouze teologům. Neplatí cosi obdobného o humanitních vědách obecně? Mohu uvést desítky příkladů skvělých vědeckých děl z oblasti humanitních věd, které se netěší a nemohou těšit zájmu mas. Nejde tedy pouze o problém teologie. Na straně 96 se setkáváme s výčtem českých publikací, které se týkají problematiky metody v teologii. Autor ale opomněl monografii kolegy Dolisty i přínosnou monografii kolegy Machuly, které vyšly v roce 2005. Celý bod 3.2 (správně 2.2) je plný obecností, které působí jako výpisek. Nevím, co znamená výraz „bádat víru“ (s. 51). Na straně 58 se autor ztotožňuje s metodologickou koncepcí kolegyně Noble. Jeho tvrzení ale není zdůvodněno jinak než subjektivně. Autorovi se prostě líbí. V dané souvislosti si dovoluji položit otázku: Jak je to s relevancí zkušenosti v teologii? Je taková teologie sdělitelná tomu, kdo danou zkušenost nemá? Nehrozí nám upadnutí do přílišného subjektivismu? Jak ale potom taková teologie může oslovovat masy lidí? Doporučuji autorovi, aby si přečetl Kasperovu kritiku využívání „zkušenosti“ v teologii (*Der Gott Jesu Christi*). Nechci tvrdit, že teologie nemá se zkušeností operovat, je to ale poněkud složitější, než si představuje kolegyně Noble.

Totéž platí o článku 3.3 (správně 2.3), který na mne na mnoha stránkách působí jako povrchní kompilát. Jestliže autor vybírá to nejdůležitější z různých paradigmat, škol, modelů a systémů (s. 59), měl by uvést kritérium důležitosti, jímž se řídí. Jestliže to nečiní, jeho počínání je opět metodologicky neudržitelné, protože jeho výběr je nutno hodnotit jako svévoli. Na straně 60 se hovoří o Origenově díle „*Peri archon*“, které autor evidentně nečetl. Na straně 70 se hovoří o hermeneutice. Zdá se, že autor limituje hermeneutiku na interpretaci textů, což je již drahnou dobu překonané pojetí. Hermeneutika je v mnohém rozhodující nejen v biblických vědách, ale také v „*auditus fidei*“, který patří do dogmatické teologie nebo do předmětu dějiny dogmatu. Na straně 71 se tvrdí, že Rahner se profiluje spíše jako „praktický teolog“. Není mi nic známo o tom, že Rahner by byl pastoralistou.

Závěrečné hodnocení:

Práce sama je metodologicky neukázněná, obsahuje celou řadu vybočení do obecností a neúměrně mnoho nezdůvodněných a proklamativních tvrzení i nepodložených soudů. Autor širí záběru často zakrývá svou slabší schopnost individualizovat problémy a analyzovat text. Jazyková úroveň díla je poněkud slabší a svědčí o tom, že dílo bylo „šito horkou jehlou“. Osobně se domnívám, že hovořit o metodě v teologii obecně je poněkud problematické, protože každá teologická disciplína má svou vlastní metodu či specifickou hermeneutiku, vyplývající především z cílů, které chce dosáhnout. Vzhledem k náročnosti tématu a práci se zahraniční literaturou však navrhuji hodnocení: 2-3.

Kontrolní otázka: Je teologie disciplínou, nebo oborem?

V Praze 8. 5. 2006

Prof. Ctirad Václav Pospíšil Th.D. OFM

